

Η Καλή Θέληση στις Παγκόσμιες Υποθέσεις

Ενημερωτικό Δελτίο
Παγκόσμιας Καλής
Θέλησης

Τεύχος 1
2025

Η Δημοκρατία σε μια Εποχή Μετάβασης

Το παρόν τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου εξετάζει ενδελεχώς την κρίση που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Από μια επισκόπηση των θεμελιωδών αρχών των δημοκρατικών προσεγγίσεων ως προς τη διακυβέρνηση κατά τους κλασικούς χρόνους, τα άρθρα διερευνούν τη φύση των προκλήσεων που παρουσιάζει η τρέχουσα κρίση στην πορεία προς μια «αληθινή δημοκρατία», τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζει η εκπαίδευση, σε κάθε της διάσταση για συνέχιση αυτής της πορείας και, τέλος, τον ουσιαστικά πνευματικό χαρακτήρα της κρίσης που αντιμετωπίζουν τα έθνη σε όλο τον κόσμο.

Οι διδασκαλίες της Προαιώνιας σοφίας υποστηρίζουν ότι οι ανώτερες ενέργειες που εισρέουν στην ανθρώπινη συνείδηση είναι μία από τις αιτίες της σημερινής κρίσης στη δημοκρατία. Η νοητική ατμόσφαιρα διαταράσσεται από τη διέγερση των κατώτερων ορέξεων, των επιθυμιών και της πλάνης του διαχωρισμού σε συνδυασμό με την εμβάθυνση των ιδεών για τις σχέσεις, την ενότητα και την ελευθερία. Αυτή η διαταραχή εγείρει την αναζήτηση για διάλογο και περισυλλογή σε όλο το ιδεολογικό φάσμα. Δημοκρατικές διαδικασίες αναπτύσσονται αθόρυβα για την εξισορρόπηση της ανάλυσης των διαφορετικών προσεγγίσεων με εννοιακή κατανόηση της ενότητας, του αγαθού και του αληθινού.

Μεταξύ των ανθρώπων καλής θέλησης η ποιότητα ενός πνεύματος δικαίου ωριμάζει σταθερά. Αυτό σίγουρα θα οδηγήσει σε πιο ουσιαστικές, διαβουλευτικές προσεγγίσεις της δημοκρατίας.

- Αρχαία, Σύγχρονη και Μελλοντική Δημοκρατία
- Προκλήσεις στην Πορεία προς μια Αληθινή Δημοκρατία
- Εκπαίδευση, Ιδιότητα του Πολίτη και Δημοκρατία
- Η Δημοκρατία σε Πνευματική Κρίση

«Όταν όμως ο κόσμος θα έχει ανθρώπους πιο αληθινά αφυπνισμένους και σκεπτόμενους άνδρες και γυναίκες, θα δούμε να γίνεται ένας εξαγνισμός του πολιτικού πεδίου και μια κάθαρση των θεσπισμένων διαδικασιών μας για την εκπροσώπηση καθώς και μια απαίτηση από τους ανθρώπους να λογοδοτούν με μεγαλύτερη ακρίβεια όσοι επέλεξαν να κυβερνούν. Τελικά πρέπει να υπάρξει ένας στενότερος δεσμός ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, το νομικό σύστημα και την κυβέρνηση, αλλά θα κατευθύνεται σε μια προσπάθεια να πραγματώσουν τα καλύτερα ιδανικά των διανοητών της εποχής. Αυτή η περίοδος δεν βρίσκεται τόσο μακριά όπως μπορεί να φαντάζεστε, ιδιαίτερα αν η πρώτη κίνηση σε αυτή την κατεύθυνση γίνει από τον νέο όμιλο υπηρετών του κόσμου».

[Αλίκη Μπέιλη, *Η Εξωτερική της Ιεραρχίας*, σσ 52-53]

Αρχαία, Σύγχρονη και Μελλοντική Δημοκρατία

Η Κλασική Ελλάδα θεωρείται εν πολλοίς ως η ακμή του ανθρωπίνου πολιτισμού και κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής τέθηκαν τα θεμέλια της δημοκρατίας. Κι ενώ συχνά αναφερόμαστε σε μια «χρυσή εποχή» του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα ως ενιαίο έθνος δημιουργήθηκε μόλις το 1830 με την ανεξαρτησία της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στην αρχαιότητα, η χώρα αποτελούσε ένα μωσαϊκό από αντίπαλες πόλεις-κράτη που ανταγωνίζονταν για την κυριαρχία. Αυτό που τις συνέδεε αόριστα ήταν μια κοινή γλώσσα, κοινοί μύθοι και μια λογοτεχνική παράδοση. Αυτή η «Πανελλήνια» ταυτότητα εκφραζόταν πιο έντονα κάθε τέσσερα χρόνια στους Ολυμπιακούς Αγώνες, όταν οι εχθροπραξίες διακόπτονταν και τα πλήθη συνέρρεαν στην Ολυμπία. Η ιδέα της δημοκρατίας αναδύθηκε μόνο σε μία –αν και την πιο επιδραστική– από αυτές τις πόλεις-κράτη, την Αθήνα. Ποτέ δεν αποτέλεσε μια καθολικά «ελληνική» ιδέα που συμεριζόταν ολόκληρη η ελληνόφωνη κοινότητα.

Η ιδέα ανέκυψε ως απάντηση στις βαθείς κοινωνικές και πολιτικές ανισότητες κάτω από την αριστοκρατική κυριαρχία και, αργότερα, των τυράννων. Το 594 π.Χ., ο Αθηναίος πολιτικός Σόλων εισήγαγε οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις για να κατευνάσει τις ταξικές εντάσεις. Τα μέτρα του περιόρισαν την αριστοκρατική εξουσία και παραχώρησαν περισσότερα δικαιώματα στους απλούς πολίτες, θέτοντας τις βάσεις για τη συμμετοχική διακυβέρνηση. Η πραγματική έναρξη της

αθηναϊκής δημοκρατίας έλαβε χώρα με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη το 508 π.Χ. Με την αναδιοργάνωση της πολιτικής δομής της Αθήνας και την εδραίωση θεσμών όπως η εκκλησία (Συνέλευση), ο Κλεισθένης έδωσε τη δυνατότητα στους άρρενες ελεύθερους πολίτες να συμμετέχουν άμεσα στη λήψη αποφάσεων στα δημόσια πράγματα. Η δημοκρατία αναπτύχθηκε στη συνέχεια τον 5ο αιώνα π.Χ. υπό τον Περικλή, ο οποίος προώθησε μια ευρύτερη πρόσβαση στα δημόσια αξιώματα. Το σύστημα αυτό, γνωστό ως Αθηναϊκή δημοκρατία (περ. 507-322 π.Χ.), παραμένει το πιο γνωστό παράδειγμα άμεσης δημοκρατίας, όπου οι πολίτες ψηφίζουν οι ίδιοι τους νόμους και όχι μέσω αντιπροσώπων.

Για το σύγχρονο στοχαστή, είναι δύσκολο να συμβιβαστεί τα ιδανικά της αρχαίας δημοκρατίας με το γεγονός ότι συνυπήρχε –και εξαρτιόταν– από την εγγεκριμένη από το κράτος δουλεία. Στην Αθήνα, η δουλεία αποτελούσε θεμελιώδη πυλώνα τόσο της οικονομίας όσο και της καθημερινής ζωής, επιτρέποντας σε μια μειονότητα «ελεύθερων πολιτών» να συμμετέχει στις πολιτικές υποθέσεις. Αυτό το δημοκρατικό πρόνομο απέκλειε τις γυναίκες, όσους δεν είχαν την ιδιότητα του πολίτη και τους δούλους και επομένως αφορούσε μόνο ένα μικρό μέρος του πληθυσμού.

Σήμερα, η δημοκρατία αντιμετωπίζεται ευρύτερα με μια θετική χροιά, συχνά μάλιστα ως πανάκεια στις σύγχρονες προκλήσεις. Ωστόσο, στον αρχαιοελληνικό πολιτισμό, η δημοκρατία αποτελούσε μια εξαιρετικά αμφιλεγόμενη και συχνά επικρινόμενη μορφή διακυβέρνησης, ιδίως μεταξύ των φιλοσόφων. Ο Πλάτων ήταν ιδιαίτερα επικριτικός, θεωρώντας τη δη-

μοκρατία ως ένα διαβλητό σύστημα στο οποίο ακατάρτιστες μάζες έπαιρναν κρίσιμες αποφάσεις, επιλέγοντας συχνά ηγέτες με βάση την πειθώ και όχι τη σοφία. Φοβόταν το κοινωνικό χάος που προερχόταν από το γεγονός ότι τα άτομα έδιναν προτεραιότητα στις προσωπικές τους επιθυμίες έναντι του κοινού καλού. Κατά την άποψη του Πλάτωνα, η δημοκρατία οδηγούσε σε αστάθεια, η οποία προέκυπτε όταν χαρισματικοί δημαγωγοί εκμεταλλούνταν τα δημόσια συναισθήματα για να αποκτήσουν εξουσία. Ως εναλλακτική λύση, υποστήριζε την εξουσία από φιλοσόφους-βασιλείς – σοφούς ηγέτες καταρτισμένους στο δίκαιο και τη διακυβέρνηση. Μπορεί κανείς να δει την ομοιότητα αυτής της ιδέας με την «ολιγαρχία των φωτισμένων διανοιών» που αναφέρεται στο βιβλίο της Αλίκης Μπέιλη *Η Εξωτερική της Ιεραρχίας* [σελ. 52]: αληθινά φωτισμένα άτομα που αναγνωρίζονται από προχωρημένους διανοητές για τη φυσική τους σοφία.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι ο Πλάτων έδειχνε ιδιαίτερη ευαισθησία στην πολιτική διαφθορά· στον Μύθο του Ηρόδου, ο οποίος εμφανίζεται στο τέλος του βιβλίου *Πολιτεία* (Βιβλίο Χ), ένας στρατιώτης που πεθαίνει στη μάχη αφήγείται το ταξίδι του στη μετά θάνατον ζωή. Βλέπει τους δίκαιους να ανεβαίνουν σε έναν υψηλό τόπο και τους άδικους να κατέρχονται στον κάτω κόσμο, όπου οι διεφθαρμένοι πολιτικοί δέχονται τις πιο σκληρές τιμωρίες λόγω κατάχρησης της εξουσίας τους. Αν αυτό το σκηνικό αληθινά, θα μπορούσε κάποιος να αναρωτηθεί πόσο πυκνοκατοικημένη αυτή η περιοχή του Άδη μπορεί να είναι σήμερα.

Αυτή η αρχαία καχυποψία απέναντι στη δημοκρατία βρήκε απήχηση και σε μεταγενέστερους αιώνες. Ορισμένοι σύγχρονοι διανοητές και πολιτικοί άνδρες, συμπεριλαμβανομένου του Τζορτζ Ουάσιγκτον, φοβούνταν το ενδεχόμενο της κυριαρχίας του όχλου, πιστεύοντας ότι η δημοκρατία θα μπορούσε εύκολα να οδηγήσει σε χάος και τυραννία. Άλλοι Ιδρυτές Πατέρες των Ηνωμένων Πολιτειών έτρεφαν επίσης μια κριτική άποψη για τη δημοκρατία. Η σκέψη τους διαμορφώθηκε κυρίως από τα

ιδανικά του Διαφωτισμού. Φυσιολογικές όπως ο Τζέιμς Μάντισον (James Madison) προειδοποιούσαν ότι η δημοκρατία θα μπορούσε να ενδυναμώσει τις πλειοψηφίες στην παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων, οδηγώντας σε αστάθεια και σε συναίσθημα υποκινημένη λήψη αποφάσεων. Αυτόν τον σκεπτικισμό συμπεριζόνταν φιλόσοφοι όπως ο Φρίντριχ Νίτσε και ο Χοσέ Ορτέγκα ι Γκασέτ. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι κριτικές αυτές στόχευαν κυρίως στην άμεση δημοκρατία και όχι στη φιλελεύθερη δημοκρατία – ένα σύστημα που συνδυάζει δημοκρατικές διαδικασίες στην επιλογή ηγετών με τον συνταγματικό φιλελευθερισμό, ο οποίος προστατεύει την αυτονομία του ατόμου από την κρατική επιβολή, τις θρησκευτικές αυθεντίες, ή την κοινωνία στο σύνολό της.

Ωστόσο, και παρά τις εξωτερικές διαφορές, η δημοκρατία ήταν πάντα άρρηκτα συνδεδεμένη με τα ιδανικά της **ελευθερίας** και της **ισότητας**, όπως μας υπενθυμίζει ο Θουκυδίδης. [Ιστορία 2.37] Το θεμελιώδες δημοκρατικό ιδεώδες ήταν η ελευθερία, η οποία περιλάμβανε τόσο την πολιτική ελευθερία, που επέτρεπε στους πολίτες να συμμετέχουν στους δημοκρατικούς θεσμούς, όσο και την ιδιωτική ελευθερία, που παρείχε στα άτομα το δικαίωμα να ζουν όπως επέλεγαν [Αριστοτέλης, Πολιτικά 1317α]. Η πιο ουσιαστική διάσταση της ελευθερίας ήταν η ελευθερία λόγου (παρρησία) – τόσο στη δημόσια σφαίρα όσο και στην ιδιωτική ζωή. Όσον αφορά την ισότητα (ισότης), αυτή δεν στηριζόταν στην πεποίθηση ότι όλα τα άτομα είναι εκ φύσεως ίσα, αλλά στην αρχή ότι όλοι οι πολίτες θα πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στην πολιτική ζωή.

Ακόμη και πριν από την εμφάνιση αυτής της ιδέας στην Αθήνα, πολιτικά συστήματα που έμοιαζαν με τη δημοκρατία είχαν ήδη αρχίσει να διαμορφώνονται σε άλλους αρχαίους πολιτισμούς, όπως στην Ινδία. Τα συστήματα αυτά υπήρχαν περίπου από τον 6ο αιώνα π.Χ. και αναφέρονται τόσο σε ινδικές όσο και σε ελληνικές πηγές. Οι πλέον αξιοση-

μειώτες καταγραφές τέτοιων συστημάτων προέρχονται από αρχαία κείμενα, όπως η *Μαχαμπαράτα* (η *Μπαγκαβάντ Γκίτα* αποτελεί ένα κεφάλαιο μέσα σε αυτό το μεγαλύτερο επικό ποίημα που γράφτηκε ποτέ), ο βουδιστικός κανόνας του Pali και η *Arthashastra*, καθώς και από αναφορές ξένων παρατηρητών, όπως ο Μεγασθένης, ένας Έλληνας πρεσβευτής στην αυλή των Μαουρύα τον 4ο αιώνα π.Χ. Ενώ αυτά τα συστήματα δεν ήταν δημοκρατίες με τη σύγχρονη έννοια του όρου, είχαν *στοιχεία συλλογικής λήψης αποφάσεων*, διακυβέρνησης μέσω συναίνεσης και κατανομή της εξουσίας μεταξύ αριστοκρατικών ή πολεμικών ελίτ. Αυτές οι πρώιμες «δημοκρατίες» τελικά παρήκμασαν λόγω εσωτερικών συγκρούσεων και της ανόδου συγκεντρωτικών μοναρχιών, όπως η Αυτοκρατορία των Μαουρύα τον 4ο αιώνα π.Χ.

Η ανακάλυψη των Μοχέντζο-Ντάρο και Χαράππα, μεγάλων πόλεων του Πολιτισμού της Κοιλιάδας του Ινδού (2600-1900 π.Χ.), αποκάλυψε μια προηγμένη αστική κοινωνία στο σημερινό Πακιστάν και τη βορειοδυτική Ινδία. Ορισμένοι μη συστημικοί αρχαιολόγοι τις χρονολογούν μέχρι και 10.000 χρόνια π.Χ. Οι ανασκαφές αποκάλυψαν πόλεις με σχεδιασμό δικτύων, προηγμένη αποστράγγιση, πολυώροφα πλινθόκτιστα σπίτια και πολύπλοκες δημόσιες δομές. Η μη αποκρυπτογραφημένη γραφή της Κοιλιάδας του Ινδού αφήνει το πολιτικό του σύστημα αδιευκρίνιστο, ωστόσο η *απουσία ανακτόρων ή μεγαλόπρεπων ναών υποδηλώνει την ύπαρξη μιας σχετικά ισότιμης κοινωνίας αντί μιας συγκεντρωτικής μοναρχίας*. Η αρχαία Κίνα παρήγαγε επίσης ιδέες που αντιτάσσονταν στην απολυταρχία. Ο Κομφούκιος έδωσε έμφαση στην ηθική ηγεσία και στον ρόλο της αρετής και της εκπαίδευσης, ενώ η «*Εντολή του Ουρανού*», που διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Zhou, δήλωσε ότι οι ηγεμόνες θα μπορούσαν να χάσουν το δικαίωμα να κυβερνούν αν αποτύγχαναν να υπηρετήσουν τον λαό.

Ότι γνωρίζουμε σήμερα για τη δημοκρατία αποτελεί ίσως μόνο τον προάγγελο της πνευματικής δημοκρατίας που η αν-

θρωπότητα πρόκειται να επιτύχει. Μπορούμε να αναμένουμε ότι οι πιο υλικές και εγωιστικές όψεις της θα εξασθενήσουν, καθώς όλο και περισσότερα άτομα θα υπερβαίνουν την ώθηση από την επιθυμία και το συναίσθημα περνώντας στην καλλιέργεια της λογικής και της ενόρασης· και έτσι θα αναδυθεί *μια φωτισμένη κοινή γνώμη* που θα συμβάλει ουσιαστικά στην πολιτική. Μόνο τότε θα είναι δυνατή η αληθινή δημοκρατία, η οποία θα επιτευχθεί πρωτίστως «με την ορθή χρήση των συστημάτων εκπαίδευσης και με τη σταθερή επιμόρφωση του λαού ώστε να αναγνωρίζει τις εκλεπτυσμένες αξίες, τον ανώτερο ιδεαλισμό και το πνεύμα της σύνθεσης...». [Α.Α.Μπ., *Εξωτερικευση*, σ. 52] Το δημοκρατικό πείραμα της αρχαίας Αθήνας παραμένει ένα αξιοσημείωτο φαινόμενο και παρά τους περιορισμούς του αναδείχθηκε σε θεμελιώδες υπόδειγμα για τα μεταγενέστερα δημοκρατικά συστήματα. Ωστόσο, ένα βλέμμα στην ιστορία αποκαλύπτει ότι *η αληθινή δημοκρατία παραμένει ακόμα άγνωστη*, καθώς «αναμένει τη στιγμή που μια εκπαιδευμένη και φωτισμένη κοινή γνώμη θα την φέρει στην εξουσία» [Α.Α.Μπ., *Οι Ακτίνες και οι Μυήσεις*, σ. 748]. Υπάρχει μια αληθινά πνευματική πλευρά της δημοκρατίας που μένει να αναδειχτεί ως απάντηση της ανθρωπότητας *στην αμιγρή ενέργεια της αγάπης*.

Προκλήσεις στην Πορεία προς την Αληθινή Δημοκρατία

Ελάχιστοι θα αμφισβητούσαν ότι βιώνουμε μια στιγμή υπαρξιακής κρίσης στον κόσμο. Ενώ τα οργανωμένα δίκτυα σώφρονος και νοήμονος καλής θέλησης ευδοκιμούν και έχουν καταστεί μια σταθερή παρουσία στον σύγχρονο πολυπολιτισμικό και πολυπολικό κόσμο, ισχυρές δυνάμεις διαχωρισμού και διάσπασης αντιστέκονται στις προσπάθειες σχεδιασμού για το καλό του συνόλου.

Ως αποτέλεσμα, σημαντικά τμήματα των εθνικών πληθυσμών έχουν απογοητευτεί, χάνοντας το αίσθημα της αντιπροσωπείας στη διαχείριση των υποθέσεών τους. Επίσης, δράσεις που αποσκοπούν στην επίτευξη των οραματικών στόχων για

την ανθρωπινή ανάπτυξη, παράλληλα με διπλωματικές διαδικασίες στα Ηνωμένα Έθνη, ματαιώνονται συνεχώς, αφήφώντας την πίεση της κοινωνίας των πολιτών και των ενδιαφερόμενων μερών – όλα αυτά δημιουργούν μια κρίση αποξένωσης και απουσία ελπίδας στο γενικό πληθυσμό, οδηγώντας σε ένα εύκολα εκμεταλλεύσιμο πνεύμα οργισμένου λαϊκισμού και σε μια επιθυμία να ανατραπεί η υφιστάμενη κατάσταση. Πίσω από αυτό κρύβεται μια διαταραχή των πεποιθήσεων, των πρακτικών και του ευαίσθητου συστήματος ελέγχων και ισορροπιών που στηρίζει το εθνικό κράτος, οδηγώντας σε μια κρίση πίστης στην ικανότητα της δημοκρατίας να παρέχει μια βιώσιμη πορεία προς όλο και πιο ελεύθερες, δίκαιες και νόμιμες κοινωνίες, όπου η ζωή και η ίδια η ύπαρξη όλων των πολιτών εκτιμώνται και γίνονται εξίσου σεβαστές.

Η αληθινή δημοκρατία αποτελούσε πάντοτε έναν μακρόπνοο στόχο για τα έθνη που εφαρμόζουν διάφορες μορφές αντιπροσωπευτικής διακυβέρνησης. Το όραμα διατηρείται όταν υπάρχει βασική εμπιστοσύνη στην ακεραιότητα της σχέσης μεταξύ ενός εκλεγμένου νομοθετικού σώματος, μιας ανεξάρτητης δικαστικής εξουσίας (επικεντρωμένης στον Νόμο) και μιας Εκτελεστικής εξουσίας που επιδιώκει να εφαρμόσει πολιτικές που περιγράφονται σε ελεύθερες και δίκαιες εκλογές και υποστηρίζονται από τα νομοθετικά σώματα. Ωστόσο, ένα τέτοιο σύστημα διακυβέρνησης λειτουργεί για το κοινό καλό μόνο εάν οι πολίτες που υποκινούνται από ένα βαθύ ενδιαφέρον για την ευημερία του συνόλου είναι οργανωμένοι, εκπαιδευμένοι και συμμετέχουν ενεργά στην κοινότητα. Καθώς αυτοί οι άνθρωποι καλής θέλησης, με διαφορετικές ιδεολογικές πεποιθήσεις, προωθούν την έρευνα, τη σκέψη, το διάλογο και τον πειραματισμό, οι δίοδοι προς περισσότερο δίκαιες, ελεύθερες και υπεύθυνες μορφές διακυβέρνησης, οικονομίας, δικαίου κ.ο.κ. βελτιώνονται και αναnevώνονται συνεχώς. Η πίστη στη δυνατότητα μιας στοχαστικής διαβούλευσης μεταξύ διαφορετικών ομάδων συμφερόντων καθορίζει την υγεία της καρδιάς κάθε δημοκρατίας.

Εν μέρει, η κρίση εμπιστοσύνης στη δημοκρατία είναι προϊόν του ρόλου που παίζουν πλέον το χρήμα και όσοι ελέγχουν τα οικονομικά και υλικά αγαθά στις σύγχρονες φιλελεύθερες δημοκρατίες και στο παγκοσμιοποιημένο σύστημα σχέσεων μεταξύ εθνών και οικονομιών. Ο πλούτος και η εξουσία συγκεντρώνονται στα χέρια ολίγων, ενισχύοντας τις διαφορές μεταξύ τάξεων, εθνοτικών ομάδων και θρησκευτικών κοινοτήτων. Ενώ το πνεύμα της σχέσης και η αίσθηση ότι ανήκουν σε ένα έθνος, πόσο μάλλον σε έναν κόσμο, εξακολουθεί να υφίσταται σε ένα σημαντικό τμήμα των συνήθως πιο μορφωμένων και νεότερων ομάδων εντός των εθνών, αυτή η αίσθηση της οικουμενικότητας δεν είναι αρκετά διαδεδομένη ή επαρκώς οργανωμένη ώστε να αντισταθμίσει την αποξένωση που αισθάνονται οι πολλοί.

Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν όσοι υπηρετούν με υπευθυνότητα είναι να εξετάσουν τα πνευματικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά αίτια για την απώλεια εμπιστοσύνης στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία και να συνεργαστούν με άλλους, ώστε να καταστούν πυρήνες ανανέωσης για την αναζωογόνηση ρεαλιστικών εθνικών οραμάτων στην πορεία προς μια αληθινή δημοκρατία.

Οι διδασκαλίες της Προαιώνιας σοφίας υποστηρίζουν ότι η κρίση της σύγχρονης δημοκρατίας είναι μέρος ενός ευρύτερου κύκλου στη μετάβαση της συνείδησης, καθώς η ανθρωπότητα ανταποκρίνεται στις εισερχόμενες ενέργειες της Υδροχοϊκής Εποχής σε ζητήματα που αφορούν τις σχέσεις, την αμοιβαλιότητα και την υπηρεσία του συνόλου, όσο και στην αντίσταση σε αυτές τις ενέργειες από παρωχημένες και εδραιωμένες ποιότητες της Ιχθυακής Εποχής με έμφαση στον διαχωρισμό, την αφοσίωση και έναν πατερναλιστικό σεβασμό στην εξουσία. Η αίσθηση αποξένωσης που βιώνουν όσοι δεν ανήκουν στις οικονομικά επιτυχημένες πλούσιες ελίτ προξενεί αντίσταση στην αναδυόμενη ιδέα της ολότητας και της σχέσεις που φέρνουν οι Υδροχοϊκές ενέργειες. Η Μαίρη Κάλντορ (Mary Kaldor), ομότιμη καθηγήτρια Παγκόσμιας Διακυβέρνησης ►

στο London School of Economics, κάνει λόγο για μια «κραυγή απογοήτευσης» από όσους αισθάνονται ότι έχουν χάσει κάθε δυνατότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις που αφορούν τις ζωές τους, ιδίως όσων έχουν πληγεί περισσότερο από την «παρακμή των παραδοσιακών βιομηχανικών κλάδων».

Οι επιπτώσεις των ενεργειακών αλλαγών που συνιστούν μέρος της μετάβασης από την Ιχθυακή στην Υδροχονική εποχή αντικατοπτρίζονται σε κοινωνικές αλλαγές που περιγράφει η πολιτική επιστήμονας Πίπα Νόρις (Pippa Norris). Τα παραδοσιακά μοτίβα του κομματικού ανταγωνισμού στις δυτικές δημοκρατίες, σημειώνει η ίδια, διαταράχθηκαν κατά τη μεταπολεμική εποχή εν μέρει λόγω «αλλαγών στο μαζικό εκλογικό σώμα της Βάσης, ιδίως της διάβρωσης των θεμελιωδών μεταπολεμικών κοινωνικών διαχωρισμών στη Δυτική Ευρώπη, βασισμένων κυρίως σε κοινωνικές ταυτότητες όπως η επαγγελματική τάξη και η θρησκευτική πίστη, οι οποίες προσδένουν τους οπαδούς της βάσης στις ελίτ της κομματικής ηγεσίας, καθώς και της αύξησης των πολιτισμικών διαχωρισμών γύρω από την κλιματική αλλαγή, τα δικαιώματα των γυναικών και τα ηθικά ζητήματα που συνδέονται με τις μετα-υλικές αξίες. Μακροπρόθεσμες διαδικασίες κομματικής προσαρμογής έχουν επίσης παρατηρηθεί με τη διάβρωση της δια βίου κομματικής πίστης, αλλά και την άνοδο ενός αρνητικού κομματισμού, όπου οι πολίτες ψηφίζουν από έντονη αντιπάθεια για «Αυτούς» και όχι από αγάπη για «Εμάς». [Pippa Norris, *Things Fall Apart*, European Political Science, V. 23, 2024].

Μέσα σε αυτό το ρευστό μείγμα αλλοτρίωσης και αναδυόμενων Υδροχονικών αξιών που εστιάζουν σε περιβαλλοντικά ζητήματα, στην ισότητα των φύλων και σε μια συνολική μέριμνα για ορθές σχέσεις μεταξύ μέρους και όλου, η αύξηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της μονόπλευρης τάσης τους για υπόθαλψη ακραίων απόψεων και κομματισμού, με τη συνακόλουθη μείωση εμπιστοσύνης σε ευρύτερα αναγνωρισμένες πηγές πληροφόρησης, επέδρασαν καταστροφικά στις

τοπικές κοινότητες βάσης (συμπεριλαμβανομένων των εκκλησιών, των εθελοντικών φορέων, των συνδικάτων και των κοινωνικών οργανώσεων), που παραδοσιακά συγκέντρωναν πολίτες με διαφορετικές απόψεις για να συζητήσουν, να ακούσουν και να σκεφτούν πάνω σε κρίσιμες αποφάσεις. Το χαοτικό περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης δημιουργεί μια «πολιτική σκηνή» στην οποία «έγκυρες απόψεις» μεταδίδονται μέσω «χειραγώγησης της δημοσιότητας»: «Ακόμη και οι διαφωνίες μεταφράζονται σε σύμβολα στα οποία δεν μπορεί να απαντήσει κανείς επιχειρηματολογώντας, αλλά μόνο ταυτιζόμενος μαζί τους». [Jürgen Habermas, *Ο δομικός μετασχηματισμός της δημόσιας σφαίρας*, σ. 178].

Ωστόσο, μια δημοκρατία σε κρίση εμπεριέχει εντός της τους σπόρους μιας πιο αληθινής και ουσιαστικής δημοκρατίας, στην οποία οι πολίτες συμμετέχουν στην ανοικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου. Η απώλεια πίστης στη δημοκρατία διεγείρει τη βούληση να βρεθούν νέες και πιο ρεαλιστικές συνθήκες όπου οι καλόπιστοι άνθρωποι μπορούν να συνεργαστούν με άλλους για να υπερβούν τους χειραγωγούς και να συζητήσουν για το ποια θα μπορούσε να είναι μια ορθή τοπική, εθνική ή παγκόσμια αντιμετώπιση των ζητημάτων. Υπάρχουν ενδείξεις ότι πολλοί είναι οι άνθρωποι που θέλουν να πιστέψουν στη δυνατότητα μιας πολιτισμένης διαβούλευσης και να βρουν νόημα εργαζόμενοι γι' αυτήν. Αυτό διαφαίνεται σε αμέτρητα κινήματα ανά τον κόσμο που προωθούν συζητήσεις πέρα από πολιτικές διαχωριστικές γραμμές. Αποτυπώνεται, επίσης, στις κινήσεις για την καθιέρωση νέων τρόπων διασφάλισης για συμπερίληψη όλων των απόψεων στις αντιπροσωπευτικές συνελεύσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το *Democracy R&D*, ένα παγκόσμιο δίκτυο 95 οργανώσεων «αφιερωμένο στη διαβουλευτική δημοκρατία και τη δημοκρατική καινοτομία». Χρησιμοποιώντας μια μορφή τυχαίας εκλογής, τα μέλη του δικτύου συγκεντρώνουν ομάδες καθημερινών ανθρώπων που εκπροσωπούν μια μεγάλη ποικιλία απόψεων για να συζητήσουν θέματα που τους απασχολούν και να

διαπραγματευτούν με τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων.

Οι πνευματικές διδασκαλίες υποστηρίζουν ότι η κρίση παίζει δυναμικό ρόλο στην εξέλιξη της συνείδησης και της κοινωνίας. Είθε, το τρωινό πνεύμα αναστάτωσης και οργισμένης απογοήτευσης να προσκομίσει μια ανανεωμένη κατανόηση για την ευθύνη που επωμίζονται οι άνθρωποι καλής θέλησης να μετατραπούν σε σπορείς μιας νέας, πιο αληθινής και ουσιαστικής δημοκρατίας.

Εκπαίδευση, Ιδιότητα του Πολίτη και Δημοκρατία

Σε όλο τον κόσμο, η σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και δημοκρατίας αντιμετωπίζει νέες πιέσεις. Η άνοδος του αυταρχικού λαϊκισμού, η διαδικτυακή παραπληροφόρηση, η πολιτική πόλωση και οι επιθέσεις στην ακαδημαϊκή ελευθερία θέτουν υπό αμφισβήτηση τη δημοκρατική λειτουργία της εκπαίδευσης. Σε πολλές χώρες, η εκπαίδευση των πολιτών υποβαθμίζεται ή παίρνει κομματικό χαρακτήρα. Επιπλέον, το αυξανόμενο μάρκετινγκ της εκπαίδευσης –που αντιμετωπίζει την εκπαίδευση ως εμπορευματοποιημένο και όχι ως δημόσιο αγαθό– μετατοπίζει το επίκεντρό της από την ιδιότητα του πολίτη στην παραγωγικότητα. Αυτή η οικονομική πλαισίωση περιθωριοποιεί τη δημοκρατική αποστολή της εκπαίδευσης και κινδυνεύει να δημιουργήσει απολιτικά, αποσυνδεδεμένα άτομα, με αποκλειστική εστίαση στο ιδιωτικό κέρδος.

Η Αλίκη Μπέλη σημειώνει: Η αληθινή δημοκρατία «θα καταστεί δυνατή μέσω της ορθής χρήσης των συστημάτων εκπαίδευσης και της σταθερής επιμόρφωσης του λαού ώστε να αναγνωρίζει τις ευγενέστερες αξίες, την ορθότερη άποψη, τον

ανώτερο ιδεαλισμό και το πνεύμα της σύνθεσης και της συνεργατικής ενότητας. Η συνεργατική ενότητα διαφέρει από μια επιβεβλημένη ενότητα στο ότι το υποκειμενικό πνεύμα και η αντικειμενική μορφή λειτουργούν προς ένα αναγνωρισμένο σκοπό». [*Εξωτερική της Ιεραρχίας*, σ. 52].

Ο ρόλος της εκπαίδευσης σε αυτή την εποχή της μεγάλης μετάβασης είναι κομβικός. Θέτοντας τον πήχη πολύ ψηλά, θα λέγαμε ότι πρέπει να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ διανόησης και ενόρασης, μεταξύ ιδιότητας του πολίτη και μαθητείας. Θα πρέπει να προετοιμάζει τα άτομα όχι μόνο για την αγορά εργασίας ή την ψήφο, αλλά και για την υπηρεσία, τη συνεργασία και την ανασυγκρότηση των ανθρώπινων αξιών σε πλανητική κλίμακα. Ας μην ξεχνάμε, πάντως, ότι σύμφωνα με εκθέσεις της *UNESCO reports*, παρά την αργή πρόοδο πολλών δεκαετιών, περίπου 251 εκατομμύρια παιδιά παγκοσμίως εξακολουθούν να μην πηγαίνουν σχολείο. Από καθαρά δημόσια άποψη, η εκπαιδευτική ανισότητα υπονομεύει τη δημοκρατία. Από εσωτερική άποψη, εμποδίζει επίσης την εξελικτική πορεία του πνευματικού Εαυτού, της ψυχής. Όταν απουσιάζει η πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, παρεμποδίζονται, εξίσου, η ελεύθερη συμμετοχή στη δημοκρατική διαδικασία και η εσωτερική αφύπνιση. Η εκπαιδευτική αδικία δεν αποτελεί απλά μια αποτυχία πολιτικής· συνιστά μια πνευματική κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Η περιφρόνηση της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών διαδικασιών για οποιαδήποτε ανθρώπινη ομάδα παραβιάζει την αξιακή αρχή των ορθών ανθρώπινων σχέσεων. Η αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος προϋποθέτει κάτι περισσότερο από μεταρρυθμίσεις – απαιτεί την επαναπροσδιορισμό της εκπαίδευσης και μια αναθεωρημένη αίσθηση σκοπού.

Χωρίς να υπεισέλθουμε σε λεπτομέρειες για διάφορες χώρες ή περιφέρειες, εύλογα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η εκπαίδευση σε παγκόσμια κλίμακα εξακολουθεί να εστιάζεται σε σημαντικό βαθμό στην αποθησαύριση δεδομένων, ►

στον ανταγωνισμό και στην οικονομική επιτυχία και όχι στις πιο εξευγενισμένες αξίες. Αυτό αντανάκλα τον τρόπο με τον οποίο οι περισσότεροι άνθρωποι εξακολουθούν να βλέπουν τον κόσμο· περισσότερο ως υλικό παρά ως πνευματικό. Και, η UNESCO, σε μεγάλο μέρος του έργου της για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης παγκοσμίως –χωρίς να αφήνει κανέναν πίσω– δεν αποτελεί εξαίρεση.

Η εκπαίδευση διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση του πολίτη. Όχι μόνο παρέχει στα άτομα γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους, αλλά προάγει την κριτική σκέψη και ενθαρρύνει τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή. Ο *Τζον Ντιούι* (John Dewey), διαπρεπής εκπαιδευτικός φιλόσοφος του περασμένου αιώνα, υποστήριξε στο βιβλίο του «*Δημοκρατία και Εκπαίδευση*» ότι η δημοκρατία θα πρέπει να αναγεννάται σε κάθε γενιά και η εκπαίδευση είναι η μαμή της. Η δημοκρατία δεν είναι κάτι που επιτυγχάνεται μονομιάς· είναι μια διαδικασία που πρέπει να καλλιεργείται συνεχώς. Χωρίς ευρεία πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, το σώμα των πολιτών δεν μπορεί να συμμετάσχει ουσιαστικά στις δημοκρατικές διαδικασίες. Ο *Γκερτ Μπιέστρα* (Gert Biestra) είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός-στοχαστής, του οποίου οι ιδέες έχουν επιδράσει, και μάλιστα ενσωματωθεί, στο Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Εκπαίδευση της Φινλανδίας. Υποστηρίζει στο βιβλίο του «*Μάθηση της δημοκρατίας στο σχολείο και την κοινωνία*», ότι για τη διάπλαση των πολιτών η εκπαίδευση πρέπει να ασχολείται με τρία θέματα: κατάρτιση, κοινωνικοποίηση και υποκειμενοποίηση. Η *επιμόρφωση* στοχεύει να παρέχει στους σπουδαστές τα προσόντα που τους επιτρέπουν να λειτουργούν ως μέλη του εργασιακού δυναμικού και, ευρύτερα, ως εξειδικευμένα μέλη της κοινωνίας. Η *κοινωνικοποίηση* περιλαμβάνει τη μετάδοση κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών αξιών και συμπεριφορών που αποσκοπούν στη διατήρηση της κοινωνίας. Η *κοινωνικοποιητική* λειτουργία του σχολείου είναι η (ανα)παραγωγή της υπάρχουσας κουλτούρας μέσω της μετάδοσης πολιτισμικών κανόνων και παραδό-

σεων. Η υποκειμενοποίηση σημαίνει ότι οι σπουδαστές καθίστανται πολίτες και συνειδητοποιούν ότι έχουν την ελευθερία να ενεργούν ή να μην ενεργούν με συγκεκριμένους τρόπους σε κάθε κατάσταση της ζωής τους. Η υποκειμενοποίηση είναι μια περίπλοκη έννοια. Περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων, π.χ. την διευθέτηση εντάσεων μεταξύ ιδανικών και πραγματικότητας. Η διαχείριση αυτών των εντάσεων αποκτά μια ηθική και ενσυναίσθητη εστίαση, ενθαρρύνοντας τους σπουδαστές να βελτιώσουν και να υπερασπιστούν την κατανόησή τους για ό,τι είναι ορθό και καλό για τους ίδιους, όσο και για τους ανθρώπους και τον κόσμο γύρω τους.

Ιστορικά, δημιουργήθηκαν διάφορα εναλλακτικά εκπαιδευτικά συστήματα, τα οποία συνεχίζουν να εξελίσσονται και να ευδοκούν μέχρι σήμερα, όπως τα σχολεία *Waldorf*, *Montessori*, and *Reggio Emilia*. Υπάρχουν πολλές πρωτοβουλίες που στηρίζονται σε αυτές τις ιδέες, ιδίως στις σκανδιναβικές και άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Επί παραδείγματι, το *Σχολείο της Ειρήνης* (Peace School), ένα δημοτικό σχολείο στην Ολλανδία έκανε μια παρουσίαση στο πλαίσιο του πρόσφατου εορτασμού της *Διεθνούς Ημέρας Συνείδησης* (International Day of Conscience) στη Γενεύη. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ειρήνη και η εκπαίδευση για την ειρήνη διαδραματίζουν επίσης έναν εξέχοντα ρόλο. Δεν είναι ίσως τυχαίο, ότι το Ινστιτούτο Μεταπτυχιακών Σπουδών της Γενεύης φιλοξενείται στο Σπίτι της Ειρήνης (Maison de la Paix). Το Ινστιτούτο Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι ένα πανεπιστήμιο μεταπτυχιακού επιπέδου έρευνας στη Γενεύη, αφιερωμένο στην παραγωγή «γνώσης και εμπειρογνωμοσύνης σε θέματα διεθνών σχέσεων, ανάπτυξης, παγκόσμιων προκλήσεων και διακυβέρνησης». Καθώς οι παγκόσμιες προκλήσεις και το πολιτικό κλίμα περιπλέκονται όλο και περισσότερο, η συνεργασία μεταξύ οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών καθίσταται ουσιαστικότερη από ποτέ. Για το σκοπό αυτό, το Πανεπιστήμιο για την Ειρήνη (UPEACE) και το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης και Έρευνας των Ηνωμένων Εθνών (UNITAR) συνεργάζο-

νται για να προσφέρουν κοινά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και πιστοποιήσεων.

Το *Democrat*, χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προσφέρει ένα πολύ πλούσιο υλικό για την Εκπαίδευση στη Δημοκρατία. Το ιστολόγιο *Democrat Horizon* του προγράμματος παρέχει απόψεις από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Ένα παράδειγμα από το ιστολόγιο είναι το AKA (Ενημέρωση, Γνώση, Δράση), στο οποίο προωθείται

Η μετασχηματιστική δύναμη της Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη (GCE) ως θεμέλιο για τη δημοκρατική συμμετοχή. Οι νέοι που ασχολούνται με την GCE αναπτύσσουν βασικές ικανότητες όπως:

- *Κριτική Σκέψη*: Ενδυνάμωση της ικανότητας ανάλυσης, αμφισβήτησης και κατανόησης σύνθετων κοινωνικών ζητημάτων.
- *Ενσυναίσθηση και Κοινωνική Ευαισθητοποίηση*: Προώθηση της ευαισθησίας στη διαφορετικότητα, την ανεκτικότητα και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών.
- *Δεξιότητες στην Ιδιότητα του Πολίτη*: Ενθάρρυνση για συμμετοχή σε δημοκρατικές διαδικασίες, προάσπιση δικαιωμάτων και πρωτοβουλίες με γνώμονα την κοινότητα.
- *Περιβαλλοντική και Κοινωνική Ευθύνη*: Προώθηση της δίκαιης κλιματικής αντιμετώπισης, των βιώσιμων οικονομικών μοντέλων και της ισότητας των φύλων ως ολοκληρωμένη συμμετοχή του πολίτη.

Αντί για ένα απλώς πολιτικό σύστημα, η δημοκρατία μπορεί να θεωρηθεί ως μια μεταβατική μορφή που ανοίγει το δρόμο προς μια πιο ενοποιημένη πλανητική διακυβέρνηση βασισμένη σε πνευματικές αρχές. Διότι, αν η δημοκρατία πρόκειται να εξελιχθεί, οι πολίτες χρειάζεται να διευρύνουν την ταυτότητά τους πέρα από φυλή, έθνος ή τάξη και να συμπεριλάβουν τη «Μία Ανθρωπότητα».

Αυτό απαιτεί έναν νέο τύπο παγκόσμιου πολίτη με γνώμονα:

- Εσωτερική αυτοσυνείδηση
- Δέσμευση σε αυτό που είναι δίκαιο και όχι απλά νόμιμο
- Ευθύνη απέναντι στην ανθρωπότητα ως σύνολο
- Προθυμία για υπηρεσία και όχι για επιβολή

Τα παραδοσιακά εκπαιδευτικά συστήματα, που εστιάζουν στον ανταγωνισμό και την ατομική επιτυχία, συχνά καταστέλλουν αυτή την ευρύτερη ταυτότητα. Ωστόσο, η ομαδική συνείδηση, η νοήμων αγάπη και η ενορατική κατανόηση είναι ποιότητες απαραίτητες για μια μελλοντική λειτουργική δημοκρατία βασισμένη σε πνευματικές αρχές.

Η Δημοκρατία σε Πνευματική Κρίση

Σήμερα, η άποψη ότι η δημοκρατία βρίσκεται σε περίοδο έντονης κρίσης διακηρύσσεται τόσο συχνά από δημοσιογράφους, σχολιαστές, ακαδημαϊκούς και δεξαμενές σκέψης, όσο και στη δημόσια σφαίρα. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη. Το ταχέως μεταβαλλόμενο τοπίο των πολιτικών και κοινωνικών προτύπων, η οικονομική αβεβαιότητα, καθώς και η ένταση της πόλωσης που βιώνεται στις φιλελεύθερες δημοκρατίες είναι πρωτόγνωρα. Η παγκόσμια εξάπλωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει οξύνει ακόμη περισσότερο την πόλωση και έχει καλλιεργήσει μια ατμόσφαιρα υπερ-λαϊκισμού που εντείνει τη φωνή του «κοινού» ανθρώπου και παρακάμπτει τους σταθερούς άξονες της αλήθειας. Σε γενικές γραμμές, αυτό το κίνημα κατά του κατεστημένου επιτείνει τη σύγκρουση με το status quo, ενώ ελάχιστα συμβάλλει στη χάραξη μιας νέας πορείας προς τα εμπρός. Οι φιλελεύθεροι θεσμοί, το θεμέλιο της δημοκρατικής διακυβέρνησης, δυσκολεύονται να συμβαδίσουν.

Ωστόσο, παρά την παγκόσμια αναγνώριση ότι η δημοκρατία βρίσκεται σε κρίση, δεν υπάρχει ουσιαστική συμφωνία σχετικά με τη φύση της κρίσης, τον τρόπο ▶

αντιμετώπισής της, ή το τι συνεπάγεται μια τέτοια κρίση για το μέλλον. Οι πιο ηχηρές από αυτές τις φωνές διαπιστώνουν σε γενικές γραμμές μια κρίση που χαρακτηρίζεται από διαμάχη, αντιπαράθεσεις, έλλειψη σταθερότητας, οπισθοδρόμηση, μαρασμό του νόμου, ενώ – πολλές από αυτές σκόπιμα προκαλούν τον φόβο και τον τρόμο για υπαρξιακές και ανυπέρβλητες απειλές. Ωστόσο, πίσω από τη βοή της καταστροφής υπάρχουν και φωνές με άποψη και χροιά, φωνές που αναλύουν, αποσαφηνίζουν και παρέχουν μια συνετή, έστω και συγκρατημένη, προσέγγιση προς τη λύση.

Οι άνδρες και οι γυναίκες καλής θέλησης, και ιδιαίτερα όσοι εργάζονται στην καρδιά του νέου ομίλου των παγκόσμιων υπηρετών, έχουν έναν καθοριστικό ρόλο να διαδραματίσουν οδηγώντας την ανθρωπότητα σε περιόδους κρίσης, οι οποίες είναι βασικά περίοδοι αλλαγής και, επομένως, ευκαιρίας για ανανέωση και αναπροσανατολισμό. Για να επιτευχθεί ένας τέτοιος αναπροσανατολισμός απαιτείται όραμα που βασίζεται στην ευθυγράμμιση και την ταύτιση με αυτό που είναι οικουμενικά ορθό και αγαθό και, επιπλέον, τη διάκριση και το πνεύμα συμβιβασμού που χρειάζονται για να χαραχτεί μια «οδός ανάμεσα» στα ζεύγη των αντιθέτων. Αυτή η «ενδιάμεση οδός» είναι επίσης η ανώτερη οδός· είναι η πορεία προς το μέλλον.

Κρίση: Ευκαιρία, Αλλαγή, Εξέλιξη

Η κρίση, εν αντιθέσει με την κοινή παραδοχή, δεν είναι πάντοτε αρνητική. Είναι ουσιαστικά μια περίοδος αποφασιστικής και ριζικής αλλαγής – μια περίοδος ευκαιρίας για ανοικοδόμηση. Το δημιουργικό πνεύμα που ενυπάρχει στον πυρήνα της ανθρωπίνης εξέλιξης αναπτύσσεται μέσω σταθερών κρίσεων· περιόδους έντασης, που οδηγούν σε καθοριστικά σημεία απόφασης, ακολουθούμενες κατά περιόδους σχετικής σταθερότητας κατά τις οποίες τα αποτελέσματα αυτής της απόφασης πραγματώνονται. Μια σύντομη ματιά στην ιστορία της σύγχρονης φιλελεύθερης δημοκρατίας αποκαλύπτει ότι έχει ξεπεράσει πολλές κρίσεις, μετασηματιζόμενη

και εξελισσόμενη σε κάθε καμπή.

Ο σχεδόν διαρκής χαρακτήρας αυτών των κρίσεων έχει την έννοια ότι οι περίοδοι επίλυσης κάποιες φορές μετατρέπονται σχεδόν αμέσως σε νέες κρίσεις, καθώς η ραγδαία πρόοδος των αλλαγών επιφέρει αυτόματα νέα προβλήματα. Από μια άποψη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η δημοκρατία (τουλάχιστον καθ' όλη τη διάρκεια της σύγχρονης ύπαρξής της) βρίσκεται σε μια συνεχή κατάσταση έντασης ή διαμάχης με αναριθμητες βραχυχρόνιες κρίσεις που αλληλο-επικαλύπτονται και χρήζουν αντιμετώπισης σε πολλαπλά μέτωπα ταυτόχρονα.

Τι Συνιστά μια Πνευματική Κρίση;

Η ανάλυση των αιτιών της σημερινής δημοκρατικής κρίσης μπορεί να αποδειχθεί συνταρακτική. Αν την εκλάβουμε καθαρά ως κρίση διακυβέρνησης, εκτείνεται σε πολλούς τομείς: οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, σύστημα ασφάλειας, καθώς και στις εσωτερικές και εξωτερικές σχέσεις. Οι κρίσεις συχνά αντιμετωπίζονται πολύ διαφορετικά ανάλογα με τη χώρα, γεγονός που υπογραμμίζει ότι οι αντιλήψεις παίζουν εξίσου μεγάλο ρόλο με τα κοινωνιολογικά δεδομένα και τις αναλύσεις.

Η σημερινή κρίση είναι ίσως περισσότερο μια κρίση ταυτότητας, αρχών, ιδανικών και οράματος, στο οποίο προβλέπουν τα δημοκρατικά έθνη πάνω από οτιδήποτε άλλο. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη βαθύτερες, κατεξοχήν «πνευματικές» συνιστώσες αυτής της κρίσης που ανάγονται στην ανώτερη τάξη πάνω στην οποία διαμορφώνεται ο εξωτερικός κόσμος. Αν και οι παράγοντες που υπεισέρχονται σε μια πνευματική κρίση είναι κατ' ανάγκην αφηρημένοι, έχουν εξίσου αρχετυπικό χαρακτήρα· υπόκεινται και αποτελούν αιτία της ψυχολογικής αναταραχής, η οποία με τη σειρά της προσδίδει ζωτική μορφή στους θεσμούς και τις κυβερνητικές δομές μας. Καθώς η ανθρωπότητα εισέρχεται σε μια εποχή έντονης πνευματικής ανάπτυξης, οι παράγοντες αυτοί έχουν όλο και μεγαλύτερη σημασία και πρέπει να αποτελούν μέρος κάθε ολοκληρωμένης κατανόησης του επόμενου βήματος στην εξέλιξη της δημοκρατίας.

Η Εσωτερική Ψυχολογία θεωρεί ότι η πνευματική κρίση, είτε πρόκειται για ένα άτομο είτε για ένα έθνος, βασίζεται σε μια θεμελιώδη σύγκρουση μεταξύ του βαθύτερου σκοπού και χαρακτήρα της ψυχής (του ουσιαστικού Εαυτού, του στοχαστή, του μεσολαβητή) και της μεταβαλλόμενης και διαρκώς εξελισσόμενης εξωτερικής μορφής ή φορέα της (της προσωπικότητας). Η ψυχή είναι η πηγή κάθε ανθρωπίνης αρετής· αγάπης, σοφίας, γνώσης, θυσίας και πολλών ακόμη. Είναι επίσης η ζωογόνος αρχή, η πνοή της ζωής, το αίτιο της εξωτερικής μορφής. Λειτουργεί ως μεσολαβητής (αρχή) μεταξύ του ουσιάδους πνεύματος και της αισθητής ύλης. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υπάρξει καμία αμιγώς «πνευματική» κρίση χωρίς κάποια αντίστοιχη υλική έκφραση στον κόσμο.

Η πνευματική εξέλιξη (για το έθνος όσο και το άτομο) συντελείται καθώς η ψυχή ακτινοβολεί το φως της στη μορφή, παρέχοντας έμπνευση και θέτοντας προκλήσεις σε εδραιωμένες συνήθειες στα πλαίσια του χρόνου και του χώρου. Η σχέση μεταξύ της εντύπωσης της ψυχής και της ανταπόκρισης ή αντίστασης της προσωπικότητας αποβαίνει μια αιτία κρίσης στη ζωή του έθνους, όπως και του ατόμου, δημιουργώντας ένα δυναμικό περιβάλλον που μπορεί να εφελκύσει τη θέληση για την εφαρμογή των αξιών και των αρχών που βρίσκονται στην καρδιά του έθνους. Ο σκοπός, το πεπρωμένο και η ορθή κατεύθυνση διαμορφώνονται στην ιστορία του έθνους εξαιτίας αυτής της ρυθμικής, κυκλικής διαδικασίας, όπως ακριβώς συμβαίνει και με το άτομο.

Από εσωτερική άποψη, οι κρίσεις μπορεί να είναι δύο κατηγοριών: κρίσεις της ψυχής και κρίσεις της προσωπικότητας. Δεν υπάρχει πνευματική κρίση χωρίς κάποια αντίστοιχη κρίση της εξωτερικής μορφής, επομένως οι πνευματικές κρίσεις είναι πάντα διπλές. Η αναγνώριση της πνευματικής συνιστώσας της σημερινής κρίσης είναι ουσιαστικής σημασίας για την πλήρη αξιοποίηση της ευκαιρίας για ανανέωση και αναπροσανατολισμό που αυτή επιφέρει.

Οι κρίσεις προσωπικότητας αφορούν

τον εξωτερικό ψυχισμό, και ειδικότερα την έκφρασή του, με εκείνο που κατά βάση δεν είναι η ψυχή – τον «μη-εαυτό». Στην περίπτωση ενός έθνους, αυτό θα περιλάμβανε τους διάφορους τομείς της διακυβέρνησης, της εξωτερικής οργάνωσης και σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τον μέσο πολίτη. Οι κρίσεις ψυχής σχετίζονται με τις ανώτερες ποιότητες της ψυχής του έθνους, εκείνες που ενσωματώνονται στα υψηλότερα ιδανικά του έθνους και εκδηλώνονται ως οι ιδιαίτερες αρετές ή τα δώρα που κάθε έθνος φέρει, ως βασικό στοιχείο της ταυτότητάς του, στον κόσμο των εθνών.

Η αληθινή, πνευματική εξέλιξη είναι η ανάπτυξη της έκφρασης της ψυχής σε μορφή, μέσω των σχέσεων, των θεσμών και της κουλτούρας που συνθέτουν την εθνική ταυτότητα. Αυτή η δυναμική διαδικασία ορθής ευθυγράμμισης και σχέσης βλέπει την συμμετοχή της επισκιάζουσας ψυχής να αυξάνει, προκειμένου να καταστεί η ψυχή σε μορφή· η ανώτερη συγχωνεύεται πιο ενεργά και σαφέστερα με την κατώτερη, ενώ οι ποιότητες, τα ιδεώδη και οι αρετές της ανώτερης χαρακτηρίζουν όλο και περισσότερο τον κόσμο της εκδηλωμένης πραγματικότητας.

Τα άτομα μέσα στο έθνος που είναι ευαίσθητα στην εντύπωση της ψυχής έχουν τη συλλογική ευθύνη να εργαστούν για την ανάπτυξη ορθής σχέσης μεταξύ ψυχής και προσωπικότητας. Η σημερινή κρίση της δημοκρατίας μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος αυτής της διαδικασίας – ως μια ουσιαστικά πνευματική κρίση, με την προοπτική να οδηγήσει προς τα εμπρός τα έθνη που συνθέτουν τη φιλελεύθερη διεθνή τάξη, στην ορθή προσαρμογή μεταξύ ψυχής και προσωπικότητας.

Image credits:

Cover: Sven Hansche/Shutterstock.com

Image 1: ©House of Commons

Links: [see online edition for hyperlinks.](#)

Συμβάλλοντας στην δημιουργία ορθών ανθρώπινων σχέσεων

Η Παγκόσμια Καλή Θέληση είναι ένα διεθνές κίνημα που συμβάλλει στην κινητοποίηση της ενέργειας της καλής θέλησης και στην δόμηση ορθών ανθρώπινων σχέσεων. Ιδρύθηκε το 1932 ως μια από τις δράσεις υπηρεσίας του Lucis Trust. Το Lucis Trust είναι ένα καταχωρημένο εκπαιδευτικό φιλανθρωπικό ίδρυμα στη Μεγάλη Βρετανία. Στις ΗΠΑ, είναι μια μη κερδοσκοπική εκπαιδευτική εταιρεία που απασχολείται από φόρους και στην Ελβετία είναι ένας μη κερδοσκοπικός σύλλογος. Η Παγκόσμια Καλή Θέληση αναγνωρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη ως Μη Κυβερνητικός Οργανισμός και εκπροσωπείται σε τακτικές συνεδριάσεις ενημέρωσης στα

κεντρικά γραφεία των Ηνωμένων Εθνών. Το Lucis Trust είναι στον κατάλογο του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC). Το Δελτίο της Παγκόσμιας Καλής Θέλησης εκδίδεται τρεις φορές το χρόνο. Εκτός εάν αναφέρεται διαφορετικά, όλα τα άρθρα συντάσσονται από μέλη του προσωπικού της Παγκόσμιας Καλής Θέλησης. Πολλαπλά αντίγραφα για διανομή διατίθενται κατόπιν αιτήματος. Το ενημερωτικό δελτίο διατίθεται επίσης στα Ολλανδικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά (online), Ρωσικά, Σλοβενικά και Ισπανικά.

Η Παγκόσμια Καλή Θέληση βασίζεται αποκλειστικά σε δωρεές για την συνέχιση του έργου της. Το ενημερωτικό δελτίο διανέμεται δωρεάν για να απευθύνεται όσο το δυνατόν πλατύτερα, ωστόσο δωρεές γι' αυτή την υπηρεσία πάντα χρειάζονται και εκτιμούνται ιδιαίτερα.

Αυτό το ενημερωτικό δελτίο διατίθεται στο www.worldgoodwill.org
ISSN 0818-4984

Suite 54, 3 Whitehall Court,
London SW1A 2EF, UK
worldgoodwill.uk@londonlucistrust.org

Rue du Stand 40,
1204 Geneva, SWITZERLAND
geneva@lucistrust.org

866 United Nations Plaza, Suite 482,
New York NY 10017, USA
worldgoodwill.us@lucistrust.org

Παγκόσμια Ημέρα Επίκλησης 11 Ιουνίου 2025

Άνθρωποι κάθε θρησκείας και πνευματικής κατεύθυνσης καλούνται αυτή την ημέρα να ενωθούν σε μια κοινή προσευχή και εστιασμένη πνευματική επαφή, χρησιμοποιώντας τη Μεγάλη Επίκληση για να απευθύνουν μια επικλητική έκκληση προς τη θεότητα, καλώντας να εισρεύσει το φως και η αγάπη στην ανθρώπινη συνείδηση. worldinvoicationday.org

Η Μεγάλη Επίκληση

Από την εστία του Φωτός,
μέσα από τη Διάνοια του Θεού,
Ας διαχυθεί φως μέσα στις διάνοιες των ανθρώπων.
Το Φως ας κατέλθει στη Γη.

Από την εστία της Αγάπης,
μέσα από την καρδιά του Θεού,
Ας διαχυθεί η αγάπη μέσα στις καρδιές των ανθρώπων.
Είθε ο Χριστός να γυρίσει στη Γη.

Από το κέντρο όπου η Θέληση του Θεού είναι γνωστή,
Ο σκοπός ας καθοδηγή
τις μικρές θελήσεις των ανθρώπων.
Ο Σκοπός που οι Διδάσκαλοι γνωρίζουν και υπηρετούν.

Από το κέντρο που ονομάζουμε φυλή των ανθρώπων,
Το Σχέδιο της Αγάπης και του Φωτός
ας πραγματοποιηθεί
Και είθε να σφραγίσει την πύλη του κακού.

Το Φως, η Αγάπη και η Δύναμη
Ας αποκαταστήσουν το Σχέδιο πάνω στη Γη.

Τροποποιημένη έκδοση

Από την εστία του Φωτός,
μέσα από τη Διάνοια του Θεού,
Ας διαχυθεί φως μέσα στις διάνοιες των ανθρώπων.
Το Φως ας κατέλθει στη Γη.

Από την εστία της Αγάπης,
μέσα από την καρδιά του Θεού,
Ας διαχυθεί η αγάπη μέσα στις καρδιές των ανθρώπων.
Είθε ο Ερχόμενος* να γυρίσει στη Γη.

Από το κέντρο όπου η Θέληση του Θεού είναι γνωστή,
Ο σκοπός ας καθοδηγή
τις μικρές θελήσεις των ανθρώπων.
Ο Σκοπός που οι Διδάσκαλοι γνωρίζουν και υπηρετούν.

Από το κέντρο που ονομάζουμε φυλή των ανθρώπων,
Το Σχέδιο της Αγάπης και του Φωτός
ας πραγματοποιηθεί
Και είθε να σφραγίσει την πύλη του κακού.

Το Φως, η Αγάπη και η Δύναμη
Ας αποκαταστήσουν το Σχέδιο πάνω στη Γη.

* Πολλές θρησκείες πιστεύουν σε έναν Παγκόσμιο Δάσκαλο ο οποίος πρόκειται να έλθει στο μέλλον (εξ ου και 'Ερχόμενος'), που Του γνωρίζουν με διάφορα ονόματα όπως Κύριος Μαϊτρέγια, Ιμám Μαχντί, Κάκι Αβατάτ, κτλ. Αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται ορισμένες φορές σε παραλλαγές της Μεγάλης Επίκλησης για ανθρώπους αυτών των θρησκειών.